

Шеремет О., Павленко В.В. Ідеї розвивального навчання в педагогічній спадщині Й.Г. Песталоцці / О. Шеремет, В.В. Павленко // Магістратура в умовах євроінтеграційних процесів вищої школи : збірник наукових праць / за заг. ред. С.С. Вітвицької, Н.М. МIRONЧУК. – Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 404 с. – С.230-232.

Ідеї розвивального навчання в педагогічній спадщині

Й.Г. Песталоцці

Серед особистісно орієнтованих технологій у сучасній педагогічній науці чільне місце посідає технологія розвивального навчання, яка стала предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Саме розвивальне навчання, за твердженням багатьох науковців та практиків, забезпечує інтелектуальний розвиток дитини, сприяє формуванню активного, творчого учня, який здатен працювати нестандартно, проявляти ініціативу, самостійність під час виконання різноманітних педагогічних завдань. Методологічні основи теорії розвивального навчання висвітлено у працях Ш. Амонашвілі, Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, Л. Занкова.

Мета статті – проаналізувати ідеї розвивального навчання в творчій спадщині Й.Г. Песталоцці.

У педагогічному словнику *«розвивальне навчання»* визначається як напрямок у теорії і практиці освіти, що орієнтується на розвиток фізичних, пізнавальних і моральних здібностей учнів шляхом використання їх потенційних можливостей [1, с. 21].

Основою учіння в структурі розвивального навчання є самостійна навчально-пізнавальна діяльність учня, яка заснована на його здатності регулювати свої дії відповідно до усвідомлених цілей.

Ідея розвитку в процесі навчання має давні традиції в історії педагогіки та освіти. Вагомий внесок у розробку вихідних положень теорії розвивального навчання зробив Й.Г. Песталоцці. У своїй теорії елементарної освіти він стверджував, що навчання повинно мати розвивальний характер. Мета навчання полягає не тільки в тому, щоб дати дитині певну суму знань, а в тому,

щоб розвинути її розум, внутрішні сили, здатність самостійно розв'язувати завдання, які виникають в процесі пізнання. Про результати такого навчання Й.Г. Песталоцці писав у творі «Як Гертруда вчить своїх дітей». «У результаті уваги, що приділялася повному засвоєнню знань, мої очікування були набагато перевершені: у дітей швидко почало розвиватися усвідомлення своїх сил, яке раніше було відсутнє, вони зрозуміли свої можливості ... Діти відчували, що невідомі сили пробуджуються від сну» [2, с. 408].

Й.Г. Песталоцці висунув ряд *принципів розвивального навчання*:

- ✓ основи виховання потрібно не видумувати, але відшукувати;
- ✓ вони лежать в природі людини;
- ✓ природі людини властиве живе прагнення до розвитку;
- ✓ виховання має усувати зі свого шляху перешкоди, діючи більш негативно, ніж позитивно;
- ✓ позитивна дія – збудження;
- ✓ розвиток людини починається з чуттєвих відчуттів, вражень;
- ✓ засіб до самовизначення – самостійність;
- ✓ практична спритність людини залежить від кількості духовних і фізичних сил, отже, головна справа виховання – це нормальний розвиток сил.

Й.Г. Песталоцці виходив з передумови, що людина народжується здатною розвиватися фізично, розумово і морально: «Око хоче дивитися, вухо – чути, нога – ходити, рука – хапати. Але також і серце хоче вірити і любити. Розум хоче мислити». Педагог був переконаний у необхідності одночасного розвитку «розуму, серця і руки, оскільки будь-який односторонній розвиток однієї з наших сил не справжній, не природовідповідний розвиток, це лише ілюзія освіти» [2, с. 432].

Сутність елементарної розумової освіти Й.Г. Песталоцці бачив у гармонійному розвитку розумових задатків людини, а саме з розвитку здатності до спостереження починається розвиток розумових сил людини, потім через здатність до мовлення шлях пізнання завершується здатністю до мислення. Всі сили дитини, на думку Й.Г. Песталоцці, повинні розвиватися шляхом

багаторазового повторення та вправлення. Любов до людей – на основі власних дитячих вчинків, проявів доброзичливості, а не шляхом постійних тлумачень про те, що таке любов до людей, чому треба любити людей. Розум розвивається в процесі роботи власної думки, а не за допомогою засвоєння чужих думок. Фізичний розвиток дитини, підготовка її до праці також здійснюється на основі найпростіших проявів фізичних сил, які починають діяти в людині під впливом життєвої необхідності і її внутрішньої потреби [2, с. 402].

Навчання, що ґрунтується лише на словесних поясненнях учителя і передбачає довільне збільшення кількості навчальних предметів є неприродним і малорезультативним. Про це йдеться у «Лебединій пісні», а саме «дітей все більше хочуть навчити мислити, з одного боку, шляхом довільного і неприродного збільшення числа предметів, що розглядаються поверхово та однобічно, з іншого – шляхом вивчення логіки ... через чітке або витончене пояснення вічних законів, що лежать в основі здатності до мислення» [2, с. 402]. Обидва ці шляхи ведуть лише до того, що вроджена здатність до мислення в кращому випадку пригнічується, а в гіршому – потворно деформується: «Подібно до того як людина природовідповідно підноситься до здатності вірити і любити не через тлумачення їй сутності любові і віри, а через прояви на справі істинної віри і справжньої любові, так само вона досягає розвиненої здатності до мислення не за допомогою роз'яснення і тлумачення вічних законів, що лежать в основі розумових здібностей людини, а тільки завдяки самому факту мислення» [2, с. 403-404].

Ще більш різко педагог реагував на тенденцію раннього навчання дітей, яка була поширена у тогочасній Європі: «Я зовсім не вважаю корисним та цінним раннє навчання дітей читанню і письму, що, ніби штучно вирощує в них схильність до передчасних і незрілих суджень» [2, с. 81]. І в іншому місці: «Природа ніби оточила зовнішньою оболонкою вищі задатки людини. Якщо ти розіб'єш цю оболонку, перш ніж вона розкриється сама, то ти розкриєш нестиглу перлину і знищиш той скарб життя, який ти повинен зберегти своїй

дитині ... Передчасний розвиток голови і серця знищує справжні сили людини» [2, с. 93].

За твердженням Й.Г. Песталоцці, процес розвитку всіх людських сил і можливостей починається з самого простого і поступово піднімається до більш складного. Таким чином має здійснюватися і навчання. Притаманні кожній дитині від народження задатки сил і здібностей треба розвивати, вправляючи в тій послідовності, яка відповідає природному порядку, вічним і незмінним законам розвитку дитини.

Отже, розвивальне навчання визначається як напрямок в теорії і практиці освіти, що орієнтується на розвиток фізичних, пізнавальних і моральних здібностей учнів шляхом використання їх потенційних можливостей.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.А. Український педагогічний словник / С.А. Гончаренко С. А. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Песталоцци И.Г. Избр. пед. произв. в 3-х тт. / И.Г. Песталоцци. – Т.3. – М., 1965. – 450 с.
3. Психологія особистості: Словник-довідник / За редакцією П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320с.